

YTTRANDE

2018-08-29

Dnr Ku2018/00773/KO

Kulturdepartementet

103 33 Stockholm

Sveriges Konstföreningars yttrande över betänkandet SOU 2018:23 Konstnär - oavsett villkor? (dnr Ku2018/00773/KO)

Inledning

Sveriges Konstföreningar som är Sveriges ledande konstbildningsrörelse, organiserar och stöttar de aktörer i konstvärlden som på ideell basis arrangerar konstutställningar, driver konstprojekt och galleriverksamhet och arbetar konstbildande.

Vi är en riksorganisation med ca 700 anslutna konstföreningar organiserade i 24 distrikt. Vår organisation representerar omkring 160 000 enskilda medlemmar som tillsammans utgör en stor del av landets utställningsarrangörer och konstintresserade utställningsbesökare. De utställningar och andra konstbildande arrangemang som Sveriges Konstföreningars medlemmar arrangerar når varje år en samlad publik på flera hundra tusen besökare i hela landet.

Genom sin unika ställning som förmedlare av konst och lokal mötesplats utgör våra medlemmar en viktig del av konstens ekosystem. Deras betydelse för att den samtida bildkonsten ska vara tillgänglig för så många som möjligt och den viktiga roll de spelar på den privata konstmarknaden är svår att överskatta. Bara inköpen till föreningarnas konstlotterier uppgick förra året till ca 60 miljoner. Förutom vårt konstbildande arbete förmedlar Sveriges Konstföreningar varje år statlig utställningsersättning på 4 550 000:-.

I Sveriges Konstföreningars föreliggande yttrande över betänkandet SOU 2018:23 ligger fokus på konstnärer inom fältet bildkonst samt Sveriges konstföreningars konstbildande roll. Förslag som vi inte kommenterar har vi varken tagit ställning för eller emot.

9.2.3 Åtgärder för att stärka konstnärernas professionella arbete

Vi delar utredningens bedömning att den ekonomiska ramen för konstnärspolitiken bör öka och att konstnärspolitiken bör förstärkas genom en vidgad arbetsmarknad och bättre förmedlingsinsatser för att konstnärer ska kunna nå sin publik och marknad.

Vi håller även med om att statliga stöd aldrig kan vara svaret på frågan om konstnärernas försörjning och att det primära måste vara att konstnären ska kunna klara sig på en redan befintlig marknad. För många konstnärer är det inte möjligt att själva driva fram denna marknad. För att kunna göra karriär och utvecklas behöver de tid att fullt ut ägna sig åt sitt skapande arbete. *Målet bör istället vara att konstnärerna ska ägna sig åt sin profession; sitt konstnärskap, medan andra aktörer bereds möjlighet att på ett professionellt sätt ta hand om infrastruktur och marknad.*

Det behövs fler platser för samtidskonst och fler måste ges möjlighet att tillsammans med konstnärer driva konstnärliga projekt. Här ser vi det som viktigt att regeringen beaktar de fria

utställningsarrangörernas betydelse som en del av konstens infrastruktur och i många fall ett villkor för att konstnärerna ska få det utrymme de behöver för att både få arbetsro och kunna försörja sig.

Som utredningen säger är institutionerna viktiga aktörer. Men medan scenkonstens institutioner arbetar med konstproduktion och är konstnärernas arbetsgivare ser situationen helt annorlunda ut på bildkonstens område. De som arbetar på konstinstitutionerna har en teoretisk utbildning, ofta med fokus på konstvetenskap. Konstinstitutionernas roll som arbetsplats för konstnärer är mycket begränsad. Konsthallarnas uppdrag är att visa samtidskonst, både svensk och internationell, de har ingen samling och köper inga verk. Konstmuseernas uppdrag är att samla, vårda och visa både äldre och samtida konst. De gör en del inköp (men har en i sammanhanget mycket liten budget till sitt förfogande). När de i samband med utställningar lånar in konstverk direkt av konstnären ersätts denne oftast enligt MU-avtalet men lånar man från andra museer eller privata samlingar utgår ingen ersättning till konstnären. Här kan tilläggas att institutionerna visar konst men de säljer den inte. Mycket av den konst som visas är därför inte ämnad för en privat marknad utan skapad för att visas på en institution.

De offentligt finansierade institutionerna håller idag en mycket hög professionell nivå som många konstnärer upplever saknas när de ställer ut i andra sammanhang. *Vi hade i utredningen därför gärna sett en tydligare analys av hur samarbetet mellan konstinstitutionerna och civilsamhället skulle kunna stärkas så att civilsamhällets utställningsarrangörer kunde få del av de erfarenheter institutionerna har av kuratorisk praktik, utställningsteknik, konstpedagogik, logistik, nya konstnärliga medier, hantering av konst m.m. På det sättet skulle de fria utställningsaktörerna bättre kunna möta konstnärernas behov samtidigt som konstinstitutionerna skulle uppfattas som mer tillgängliga och lättare nå nya besöksgrupper.*

9.3.2 Konstnärliga högskolornas satsningar mot snedrekryteringar

Vi delar utredningens bedömning att snedrekryteringen till konstnärliga högskoleutbildningar är bekymmersam och bör motverkas ytterligare.

Precis som utredningen menar vi att det finns ett stort behov av ett ökat fokus på konstbildning för unga både i och utanför skolan.

Här förordar vi att man satsar på insatser som möjliggör för alla barn och unga i hela landet att tidigt ta del av både kulturmöten/upplevelser och konstbildning.

Förutom eget skapande i form av Skapande skola och förstärkt Kulturskola ser vi det som *viktigt att barn och ungas möjligheter att se och uppleva samtidskonst stärks*. En förutsättning för detta är att det även på mindre orter finns utställningsrum där unga både får möta samtidskonst och de konstnärer som skapat den gärna i samband med att de visar sin konst och leder workshops.

De möjligheter att möta professionella konstnärer och professionell konst av hög kvalitet som redan finns bör också tillvaratas på ett bättre sätt än idag. Till exempel skulle man i anslutning till statligt finansierade residensprogram och alla offentliga konstnärliga uppdrag kunna skapa arrangemang där civilsamhällets aktörer bereds möjlighet att möta de deltagande konstnärerna och ta del av och ställa ut deras arbete. I det arbetet är de lokala konstföreningarna en viktig resurs genom att de kan erbjuda både utställningsrum och infrastruktur för den gästande konsten. Dessutom är konstföreningens medlemmar utmärkta ambassadörer både för den offentliga konsten och för residensprogrammets konstnärer. Genom att på detta sätt använda civilsamhället som en resurs kan invånare i alla åldrar beredas möjlighet att ta del av konst på hög internationell nivå oavsett var i landet de bor.

9.3.5 Konstnärliga produktionshus för unga

Vi lever i en brytningstid och redan idag är konsten ofta gränsöverskridande. Framtidens konstnärer kommer helt säkert att i långt högre grad än idag använda ny teknik och nya digitala verktyg för att skapa konst. Här ser vi förslaget om konstnärliga produktionshus där unga tillsammans med konstnärer kan skapa allt från egen musik och bildkonstverk till kuraterade utställningar och performances som en viktig satsning. Genom att produktionshusen kan erbjuda tekniska verktyg, utrustning och professionell konstnärlig vägledning som unga annars inte har tillgång till bidrar de till att öka ungas förståelse för vad konst är och kan vara. Samtidigt lockar de till nyfikenhet, visar på möjligheter och ökar intresset hos unga för konsten.

Vi ställer oss därför positiva till iden om produktionshus men vill dock understryka vikten av att dessa inte får begränsas till enstaka områden i våra större städer utan måste ges en jämn geografisk spridning så att de så långt det är möjligt når ungdomar i hela Sverige.

Detta kan genomföras genom samverkan mellan kommunala huvudmän och civilsamhällets aktörer. Sveriges Konstföreningar ställer självklart upp som samarbetspart i detta viktiga arbete.

9.4 Stärkt arbetsmarknad för konstnärer

I utredningen står att offentlig bidragsgivning inte kan vara den huvudsakliga lösningen på konstnärernas försörjning utan att det i grunden behöver finnas tillgång till en marknad för den konstnärliga produktionen, vi håller med om detta. Stöd och stipendier har främst en viktig roll när det gäller omistliga konstnärskap som inte kan överleva på marknadens villkor.

Vi delar utredningens bedömning att arbetsmarknaden för konstnärer har genomgått stora förändringar. En viktig orsak till detta är självklart digitaliseringen och vi delar utredningens uppfattning att de nya arbetsmöjligheter som den fört med sig bör kartläggas och tas tillvara. Men det finns även andra orsaker som bidragit till de förändringar vi sett.

Konstens komplexitet har ökat både när det gäller innehåll och utförande. Om en konstutställning tidigare innehöll teckningar och målningar kan det idag röra sig om hela rumsinstallationer med avancerad teknisk utrustning eller en performance med tillhörande scenografi. En annan aspekt är att dagens konst ofta lyfter aktuella samhällsfrågor samtidigt som många har svårt att på egen hand ta till sig och avkoda de nya uttrycken. Detta har lett till att både det kuratoriska, det förmedlande och det utställningstekniska arbetet har fått allt större betydelse i utställningssammanhang och kraven på utställare av samtidskonst är därför mycket högre idag än tidigare. Till det bör noteras att 70% av samtidskonstnärer bosatta i våra större städer.

Detta ställer höga krav på dagens utställare som för kunna producera och visa utställningar med professionell samtidskonst av hög konstnärlig kvalitet behöver stor kunskap och en stark infrastruktur. Vi ser därför stora behov av ökade stöd till utställare på landsbygden när det gäller transportkostnader, lokalkostnader, teknisk utrustning och nya medier samt till konstbildande insatser.

9.4.5 Stärkt arbetsmarknad genom residensprogram

Vi ställer oss positiva till utredningens förslag om konstnärsresidens på arbetsplatser. Att möjliggöra för människor att möta konst på sina arbetsplatser har under 1900-talet varit en både viktig och framgångsrik del av svensk kulturpolitik. Tack vare det har många svenska arbetsplatser idag en egen konstförening med lång erfarenhet av att arbeta med samtida konst och konstnärer. Dessa arbetsplatskonstföreningar kan med fördel användas som samarbetspart när man tar fram

ramverken för residensprogrammen på arbetsplatser och som plattformar för de konstnärer som innehar ett residens på en arbetsplats.

Som ett resultat av de kulturpolitiska satsningar på kultur inom arbetslivet som genomfördes under 1900-talets andra hälft ökade antalet arbetsplatskonstföreningar och på 1990-talet hade fler än 1 500 av Sveriges arbetsplatser en egen konstförening.

Förutom att konstbildningen i arbetsplatskonstföreningar skapar innovativa, kreativa arbetsplatser och miljöer som gynnar företagets verksamhet, är den betydelse dessa arbetsplatskonstföreningar haft för konstnärernas möjlighet till försörjning svår att överskatta. 1999 uppgick de samlade inköpen till konstlotterierna till ca 150 miljoner i dagens penningvärde. Till det kan läggas de enskilda föreningsmedlemmarnas egna inköp som kan uppskattas till minst lika mycket. Som utredningen visar har det sedan dess blivit allt svårare att driva konstföreningar på arbetsplatser. Idag är antalet arbetsplatskonstföreningar ca 350 och konstföreningarnas inköp till konstlotterier uppgick i fjol till ca 60 miljoner. *Det betyder att bildkonstnärernas inkomster sedan millennieskiftet minskat med svindlande 90 miljoner per år (bara i minskade inköp till konstlotterier). Alltså lika mycket som staten, kommunerna och länen enligt utredningen tillsammans köper både lös Konst och offentliga utsmyckningar för idag.*

Vi delar utredningens uppfattning att det blivit svårare att driva konstföreningar på arbetsplatser på grund av ett allt tuffare arbetsklimate. Men en viktig orsak till arbetsplatskonstföreningarnas försvinnande har varit den nytolkning skatteverket under de senaste åren gjort av regelverket för förmånsbeskattning av de lotterivinster föreningen köpt med bidrag från arbetsgivaren. Något som skapat en osäkerhet hos arbetsgivarna och resulterat i att många beslutat att dra in sitt bidrag med följd att allt fler konstföreningar tvingats lägga ner.

Då arbetsplatskonstföreningarna visat sig vara en både kostnadseffektiv och ytterst framgångsrik väg att både öka konstintresset hos en bred allmänhet, ge fler förutsättningar att se och möta konst samt att skapa en fungerande arbetsmarknad för yrkesverksamma konstnärer rekommenderar vi att man ser över vilka åtgärder som kan vidtas för att antalet arbetsplatskonstföreningar i landet åter ska öka. Se även avsnitt 9.8.2 Vissa skattefrågor

9.4.7 Konstnärernas behov av mellanhänder

Vi håller med om utredningens slutsats att konstens behov av mellanhänder har ökat. Digitaliseringen har haft stor betydelse men det finns även en rad andra faktorer som spelat in. Dagens bildkonst är mycket mer än bara måleri och skulptur och mycket av dagens konst är dessutom immateriell och inte kommersiellt gångbar. Något som ställer mycket högre krav på den som idag vill arrangera en utställning eller ett konstevent än tidigare.

En förutsättning för att bild- och formkonstnärerna ska kunna få ersättning för sitt arbete är att de ges möjlighet att möta en publik. Det måste finnas utställningsrum där konsten både kan visas och bjudas ut till försäljning. Engagerade personer som arbetar för att ordna med transporter, kuratera, installera, ta ner, vakta sköta kontakten mellan köpare och konstnär och allt annat det innebär att driva en utställningsverksamhet.

På många platser vilar dessa uppgifter på den lokala konstföreningen. Med små ekonomiska resurser, ett brinnande intresse och en stor portion ideellt arbete skapar de förutsättningar för konstnärer att verka på orten. De flesta konstföreningarna fungerar som både konsthall och galleri där all konst som visas är till salu. Men i motsats till galleristerna som driver en vinstdrivande verksamhet och bara tar in, visar och säljer konst som är kommersiellt gångbar är konstföreningarna icke vinstdrivande. De är

altruistiska och arbetar för att sprida kunskap om och skapa intresse för konsten. De vill stötta konstnärerna och stärka det lokala konstlivet. De lyfter konst de tycker är intressant och spännande och bedriver ofta en omfattande konstbildande verksamhet. Dessutom har de ofta stor kunskap om det lokala konstlivet både från ett samtida och ett konsthistoriskt perspektiv och känner väl till vilka konstverk och vilka konstnärer som finns representerade i närområdet.

Man kan säga att de med sitt arbete bygger broar mellan en bred allmänhet, konsten, konstnärerna och galleristerna. Detta gör dem till en av konstvärldens viktigaste mellanhänder och vi hade önskat att man i utredningen tydligare lyft fram konstföreningarnas viktiga roll för konstens möjlighet att nå alla samhällsgrupper och alla delar av landet och för konstnärernas möjlighet till försörjning.

I utredningen lyfter man även utställningskuratorerna som en av konstens mellanhänder. De kan sägas vara konstvärldens ekvivalent till teaterns regissör och producent i ett och behöver, liksom dem, en plattform att verka ifrån. De fyller en viktig funktion i utställningsarbetet och har under de senaste tjugo åren blivit en allt viktigare aktör i konstvärlden. Vilket har sin förklaring i den samtida konstens allt större komplexitet både när det gäller uttryck och innehåll. Vi har därför sett en ökad professionalisering av kuratorerna och speciella kuratorsutbildningar har inrättats på universitetsnivå. Samtidigt är de utbildade kuratorernas arbetsmarknad fortsatt mycket begränsad. I Tyskland är det vanligt att konstföreningar ger kuratorer tidsbegränsade anställningar som konstnärliga ledare medan det i Sverige är ekonomiskt omöjligt för civilsamhällets utställare att anlita en kurator (eller någon annan) för längre eller kortare uppdrag. Det är därför svårt för professionella kuratorer att försörja sig i Sverige.

Vi ser en stor potential hos konstföreningarna som framtida arbetsgivare till nyutexaminerade konstkuratorer. På det sättet skulle arbetsmarknaden för kuratorer breddas, möjligheten för konstnärer att ställa ut skulle öka och fler än de som bor i eller besöker någon av våra större städer skulle kunna ta del av professionellt kuraterade konstutställningar.

På förbunds nivå arbetar vi sedan länge med kuratorer i olika projekt vilket visat sig vara mycket värdefullt för dem av våra medlemmar som deltagit. *Vi föreslår därför att man tittar närmare på hur man i länder som Tyskland, Norge och England gjort för att öka möjligheten för civilsamhällets utställningsarrangörer att anlita professionella utställningskuratorer. Då vi har ett väl etablerat samarbete med förbunden i dessa länder tar vi gärna på oss uppgifter inom området.*

9.5.2 Konstnärens förutsättning att verka i regionerna

Vi delar utredningens bedömning att förutsättningarna för konstnärer att etablera sig och verka i landets regioner behöver förbättras. *Vi håller även med om att regionala och lokala marknader behöver stärkas, bl. a genom att lokala arrangörer får bättre förutsättningar att betala skälig ersättning till konstnärer och en utvecklad konstbildning inom civilsamhället som långsiktigt stärker efterfrågan på konstnärernas arbete.*

Vi ser det kulturpolitiska målet om allas rätt till kultur som grundläggande och viktig. Främst är det samhällets uppgift att se till att alla i hela landet har tillgång till platser för kultur av hög kvalitet. Först därefter kan frågan om kulturen som presenteras där har eller inte har relevans för den publik den vänder sig till dryftas.

Det mentala motståndet mot samtidskonst (och andra kulturyttringar) finns som vi ser det i hela Sverige både i städer och i glesbygd och i alla samhällsklasser. För att komma till rätta med det och sänka trösklarna till kulturen måste kulturen finnas där medborgarna finns. Vi ser det därför som

extra viktigt att avsätta medel för att stötta lokala aktörer som bygger broar mellan den professionella kulturen och allmänheten.

Vi vill här speciellt understryka civilsamhället och den ideella sektorns viktiga roll för att samtidskonsten ska kunna nå ut till alla i hela landet. I utredningen står det att föreningslivets arbete drivs med offentliga bidrag, men ofta också med stora ideella insatser. Vi skulle önska att det var så men tyvärr är det verkliga förhållandet ofta det omvända - att arbetet drivs med stora ideella insatser, men ofta också med offentliga bidrag.

Våra medlemmar har länge larmat om att de bidrag de tidigare fått från kommunen till stor del försvunnit. Stödsystemen har allt mer övergått till riktade projektbidrag vilket inte gynnat den som vill driva verksamhet av en mer långsiktig karaktär. Detta har skapat ett allt större glapp mellan den professionella konstvärlden och allmänheten vilket är allvarligt på flera sätt. Dels undergräver det konstens legitimitet och därmed viljan hos allmänheten att via skattsedeln bidra till en konst man inte förstår nyttan av, dels utestänger det en stor del av befolkningen från att möta samtidskonst och engagera sig i det demokratiska samtal som den bjuder in till.

Vi tror därför att det skulle gynna både konstnärerna, konsten och samhället i stort om man underlättade för dem som på ideell basis vill engagera sig och arbeta som utställningsproducenter av samtidskonst. Ett sätt att göra detta skulle vara att minska de projektinriktade stöden till förmån för mer långsiktiga stöd som en förening successivt kan kvalificera sig till genom att visa upp en verksamhet av hög kvalitet. På det sättet skulle det bli möjligt för aktiva konstföreningar att på lång sikt bygga och utveckla nya platser för möten med samtidskonst som också möter konstnärernas behov.

Här hade vi gärna sett att man i utredningen tittat närmare på hur läget ser ut i andra europeiska länder. Genom våra systerorganisationer i Tyskland och Norge vet vi att man där genom att stödja konstföreningar skapat förutsättningar för dem att växa till viktiga nav för konsten. Något som lett till att man idag i båda dessa länder har många viktiga konstscener även på mindre orter. I Sverige är läget det omvända. Här ser vi en stor utvecklingspotential hos de svenska konstföreningarna som skulle vara till stort gagn för våra bildkonstnärer och på sikt även leda till en breddad rekrytering till konsthögskolorna.

En annan viktig aspekt är det man i utredningen benämner "galleridöden". Vi har under de senaste 20 åren sett hur många lokala gallerier antingen lagt ner eller flyttat till Stockholm. Till och med Malmö är idag för litet för att bedriva lönsam galleriverksamhet och viktiga gallerier som Galleri Nordenhake, Elastic och Loyal har under senare år lämnat staden.

Samtidigt lyfter utredningen att de kvarvarande galleriernas totala omsättning ökat. Vi saknar här en djupare analys av vilken konstmarknad och vilka konstnärer som gynnats av denna ökning. Då många gallerier idag ligger i Stockholm, där många kapitalstarka samlare finns, kan man tänka sig att en större del av galleriernas omsättning än tidigare går till en internationell konstmarknad. Vilket betyder att den ökning av omsättningen som skett kanske inte alls gynnar den inhemska konstmarknaden.

En annan aspekt på detta som inte lyfts i utredningen är det faktum att de offentliganställda tjänstemän som ansvarar för konstinköpen både i länen och i kommunerna i dag, långt mer sällan än tidigare, gör sina inköp hos lokala utställare (konstföreningar och gallerister). En allt större del av de offentliga inköpen av lös Konst görs istället hos de mest kända Stockholmsgalleristerna. Vi anser att det är viktigt att beakta de konsekvenser detta får för både bild- och formkonstnärernas möjlighet att

försörja sig och verka i hela landet och för arrangörernas möjlighet att bedriva verksamhet och i förlängningen för det lokala konstlivet i stort.

Syftet med att på lokal och regional nivå avsätta skattemedel till inköp av konst kan inte vara att skapa en mängd likadana offentliga konstsamlingar med verk av en liten krets konstnärer. Skattemedel som används till konstinköp bör istället användas så att de gynnar lokala konstnärer och bidrar till ett mer levande lokalt konstliv. Detta inte minst för att det i hela landet ska finnas professionella konstnärer som skapar konst som håller en från konstvärldens perspektiv hög kvalitet. Vi förordar därför att alla län och kommuner ges uppdraget att se över och förtydligar sin policy för inköp av löskonst.

Detta gäller inte konstinstitutionernas konstinköp då deras uppdrag istället är att skapa en för tiden representativ konstsamling.

9.5.3 Kultursamverkansmodellen

Vår organisation är en av få nationella centralorganisationer som fortfarande har kvar en omfattande regional nivå med ett distrikt i varje län och vi ser därför mycket positivt på samverkansmodellen. Speciellt nu när bild- och formområdet äntligen inkluderats i modellen och konstföreningarnas roll som arrangörer därmed accentuerats och lyfts i många kulturplaner. Samtidig upplever vi, precis som kulturutskottet lyfte fram i sin utvärdering från 2015, att kontakten med civilsamhället inte fungerar tillräckligt bra. Då våra medlemmar utgör den enskilt största gruppen ideella arrangörer av konstutställningar i landet och därmed är en av de viktigaste plattformarna för konstnärer att nå ut med sin konst både till en bred publik men även till en marknad bör de självklart vara en viktig aktör i alla kulturplaner.

Vi stödjer därför utredningens förslag att det finns ett behov av uppföljning av modellen för att hitta sätt att inkludera både kulturskaparna och civilsamhällets aktörer i den dialog som förs mellan länsstyrelserna och kulturaktörerna. Här kan vi som förbund både på nationell och regional nivå med fördel användas som motpart.

De strukturer för dialog man i samband med detta tar fram kan även användas av statliga aktörer som Statens konstråd, Konstnärsnämnden/IASPIS och Kulturrådet. De kan då bjuda in de ideella aktörer som arbetar för konsten lokalt till informationsträffar och konstbildande aktiviteter i samband med de regionala projekt, residensprogram, offentliga konstsatningar och andra aktiviteter de genomför.

Det är väl känt att konstens infrastruktur är nödvändig för att konstnärerna ska kunna verka i hela landet samtidigt som den på många platser är mycket svag. För att komma till rätta med det bör landstingen, nu när bild- och formkonstens inkluderas i modellen, ges i uppdrag att se över konstens infrastruktur. Både för att se vad som fungerar bra, hitta synergieffekter och öppna för samarbetsmöjligheter men också för att se vad som fungerar dåligt och var det kan finnas behov av stödinsatser.

9.5.4 Kulturarrangörer i hela landet

Vi delar utredningens uppfattning att ideella föreningar och andra aktörer i civilsamhället som arrangerar kulturevenemang och utställningar har stor betydelse för konstnärernas möjlighet att försörja sig. Vi ställer oss därför positiva till utredningens förslag om en uppföljning och en redovisning av arrangörsledets arbete så att vi får en fördjupad analys av de villkor som möter konstnärer i olika delar av landet.

Utan föreningslivets ideella krafter skulle en stor del av våra institutioner och det kulturutbud vi idag tar för givet inte finnas. Under de senaste 20 åren har det blivit allt svårare att bedriva föreningsverksamhet i Sverige. När tiden för egna intressen krymper prioriterar man hem och familj och tiden räcker sällan till för ideellt arbete.

Att få unga engagerar sig för konsten leder även till att kunskapsnivån om samtidskonst blir allt lägre hos befolkningen i stort vilket i förlängningen urholkar legitimiteten för att vi med skattemedel ska stödja bild- och formkonstnärer. *Här ser vi ett stort behov av konstbildande insatser men även av nya stödsystem för föreningslivet så att även unga och yrkesverksamma har möjlighet att engagera sig.*

Medan det blivit allt svårare att rekrytera yrkesarbetande till föreningslivet ser vi hur pensionärer i allt större utsträckning engagerar sig. *För de äldre blir föreningen ett viktigt socialt sammanhang där man kan ägna sig åt det man är intresserad av samtidigt som man håller sig aktiv både fysiskt och mentalt. Föreningen erbjuder dessutom möjligheten att möta och umgås med andra och göra nya bekanskap. Idag när vi lever allt längre och är allt friskare är denna typ av självorganiserade sociala sammanhang något positivt och väldigt viktigt som bör uppmärksammas och uppmuntras.*

9.5.5 Konstbildningens betydelse

Som en konstbildande organisation ser vi mycket positivt på att utredningen tydligt lyfter fram konstbildningens viktiga roll inte bara för konstnärernas försörjning utan även för den professionella konstens framtida samhällsliga legitimitet.

Vi delar utredningens syn att konstbildningen och konstförmedlingen är viktiga delar av konstnärspolitiken. Vi stödjer därmed förslaget att det statliga stödet till organisationer och föreningar som verkar på området fr.o.m. 2020 tillförs ytterligare 5 miljoner kronor. Samtidigt vill vi understryka att dessa medel ska räcka till verksamhet i hela landet och att de medel som föreslås därför är långt ifrån tillräckliga. Vårt förslag är därför att man dubblar beloppet och tillför det statliga stödet 10 miljoner kronor.

I takt med konstföreningarnas tillbakagång har vi sett hur kunskapsnivån om och intresset för den konst och kultur som inte räknas till populärkulturen stadigt minskat.

Det händer mycket i samtidskonsten och utvecklingen går så snabbt att det kan vara svårt även för det professionella konstlivet att hinna hålla sig uppdaterade. Här har vi som konstbildande centralorganisation för civilsamhällets konstaktörer en oerhört viktig funktion att fylla. *För att nå visionen att alla ska kunna ta del av ett kulturutbud präglad av mångfald och hög kvalitet krävs stora konstbildande insatser men också fortbildning inom allt från kuratoriskt arbete till utställningsteknik, konstförmedling och säkerhetsfrågor även för civilsamhällets aktörer.*

Som konstbildande organisation har vi i vårt arbete med detta tidigare samarbetat med Riksställningar. När sedan myndigheten lades ner valde man att flytta det konstbildande uppdraget till Statens konstråd. Tyvärr glömde man i den processen bort civilsamhällets aktörer vilket lett till att de konstbildande organisationerna och civilsamhället förlorat en viktig samarbetspart i det konstbildande arbetet. *Vi skulle därför önska att man för att åtgärda detta förtydligar Statens konstråds konstbildande uppdrag genom att lyfta civilsamhällets konstbildande centralorganisationer som viktiga samarbetsparter. Vi ser det även som önskvärt att man i den mån det är möjligt lägger det konstbildande uppdraget direkt på civilsamhällets konstbildande centralorganisationer i samverkan och omfördelar medel till detta.*

Utöver det bör man skapa långsiktiga strukturer för samverkan mellan civilsamhällets konstbildande centralorganisationer och andra statliga myndigheter som Kulturrådet, Konstnärsnämnden, Riksantikvarieämbetet, Nationalmuseum och Moderna Museet.

Att den publik konsten vänder sig till står allt längre ifrån de samtida uttrycken borde oroa. Inom de kulturhistoriska museerna har man sedan länge arbetat aktivt med att bygga samarbeten med civilsamhällets organisationer. Men inom konsten har vi succesivt sett en omvänd utveckling där allt fler föreningar som tidigare kanske till och med byggt upp konstmuseet plötsligt får veta att de är en belastning.

Då konstföreningarnas medlemmar utgör den del av medborgarna som värnar om konsten bör man se dem som en resurs. Vårt förslag är att man ger konstinstitutionerna ett tydligt uppdrag att samarbeta med de organisationer i civilsamhället som arbetar med konst och kultur och då speciellt med dem som i sin roll som arrangörer behöver professionellt stöd.

För de statliga museerna är vårt förslag att regeringen ger dem i uppdrag att samverka med civilsamhällets konstbildande centralorganisationer för att på det sättet uppfylla det nationella uppdrag de redan har att nå hela landet med sin verksamhet, medan man på regional och lokal nivå inom ramarna för samverkansmodellen bör avsätta medel för samarbeten mellan institutionerna och den ideella sektorn gärna i projektform.

Här kan man med fördel titta på hur det ser ut i Norge där vår systerorganisation Norske Kunstforeninger ligger direkt under kulturdepartementet vilket gör att deras verksamhet bedrivs i nära samarbete med norska myndigheter för kultur, statliga museer och med universitet och högskolor.

Vi ser även ett stort behov av stöd till de konstbildande centralorganisationernas regionala nivå där det för våra distrikt idag i princip helt saknas möjlighet att få annat stöd än tillfälliga projektbidrag medan behovet av mer långsiktiga verksamhetsbidrag är stort.

9.6.3 MU-avtalet

Vi stödjer utredningens förslag att man bör förbättra utställningsarrangörernas och främjandeorganisationernas möjlighet att följa MU-avtalet och ser mycket positivt på utredningens förslag att tillföra ytterligare 5 miljoner till anslaget för utställningsersättning för utställningsarrangörer och främjandeorganisationer.

Som främjandeorganisation och stödorganisation för utställningsarrangörer administrerar Sveriges Konstföreningar sedan 1991 utställningsersättning till konstnärer som ställer ut på landets konstföreningar. Vi söker och redovisar medlen årsvis men har trots att KUR vid flera tillfällen ökat ersättningsnivåerna till konstnärerna knappt sett någon ökning alls av de medel vi tilldelas att administrera. Detta betyder att de medel konstföreningarna har till sitt förfogande för att ersätta utställande konstnärer om man ser till det reella penningvärdet istället har minskat. Och även om några konstnärer får lite mer betalt blir det allt fler som blir utan ersättning när medlen inte längre räcker till. En konsekvens kan bli att konstföreningar avstår från utställningar om de inte har ekonomiska möjligheter att följa MU-avtalet.

I MU-avtalet regleras även nivåerna för medverkansersättning till konstnärer som på olika sätt medverkar i arbetet kring en utställning. Då ideellt arbetande föreningar inte har medel att betala sådan ersättning äskar vi varje år om att även få medel för detta. Men trots den stora betydelse det skulle ha både för konstarrangörer och konstnärer i hela landet har vi hittills inte fått gehör för våra krav.

För att de konstnärer som ställer ut på konstföreningar i hela landet ska kunna få del av utställningsersättningen är det nödvändigt att staten avsätter medel till för detta. Dessa medel är av stor vikt både för människors tillgänglighet till samtidskonst och för konstnärers möjlighet att leva och verka i hela landet.

Vi föreslår dessutom att ett lika stort belopp som det som årligen avsätts till utställningsersättning även avsätts till medverkansersättning så att utställningsaktörer i det fria konstlivet ges möjlighet att ersätta konstnärer för deras tid enligt MU-avtalet. Förutom att det skulle öka konstföreningarnas möjlighet att ställa ut konst av hög konstnärlig kvalitet skulle det stärka konstnärernas arbetsmarknad och ge möjlighet för fler konstintresserade att ta del av workshops, konstnärssamtal, visningar mm.

9.7 Nya bidragssystem

Vi ser positivt på förslaget att utreda den ideella sektorns betydelse för kulturutövarnas möjlighet till försörjning. Men anser att man i samband med det även bör titta på hur föreningslivets förutsättningar att verka ser ut och har förändrats över tid.

Den digitala revolutionen är viktig och dess konsekvenser bör beaktas samtidigt som man även bör se på hur de strukturella förändringarna av arbetsliv och demografi som skett under perioden påverkat människors möjlighet att avsätta tid för ideellt arbete.

Idag utgörs större delen av de sökbara ekonomiska stöd som finns av riktade projektbidrag. För ideellt arbetande föreningar utgör den administrativa arbetsinsats som krävs för att kunna driva ett projekt i många fall ett oöverstigit hinder. För att det även i framtiden ska finnas utställningsarrangörer som erbjuder fysiska rum där konsten inte bara visas utan även utbjuds till försäljning ser vi därför ett stort behov av nya och mer långsiktiga stödmodeller som ger dem som arbetar som arrangörer på ideell basis reella möjligheter att långsiktigt bedriva en verksamhet där de både ges möjlighet att arbeta med professionella konstnärer och ställa ut samtidskonst av hög kvalitet oavsett var i landet de bedriver sin verksamhet.

Vi föreslår därför att de konstföreningar som visar att de bedriver en konstnärs- och kulturpolitiskt viktig verksamhet ska kunna ansöka om bidrag som möjliggör för dem att ta in en kurator som verksamhetsledare på hel- eller deltid.

En annan viktig aspekt som framkommer i utredningen är att 70% av konstnärerna bor i de större städerna. Förutom svårigheterna att som utställningsarrangör i glesbygden hålla sig informerad om dessa konstnärers verksamhet, utgör transportkostnaderna ett stort hinder för att ställa ut någon av dem. *I Norge har man avsatt statliga medel för transporter av konst som Norske Kunstforeninger administrerar. Vi menar att regeringen bör se över möjligheten att införa ett liknande system som det norska för våra svenska konstföreningars konsttransporter. Dessutom har man där ett momsåterbäringssystem för föreningar som administreras av föreningarnas centralorganisationer vilket i praktiken innebär att varje förening börjar sitt verksamhetsår med ett litet "verksamhetsbidrag".*

Till följd av den ökande digitaliseringen arbetar många av samtidens konstnärer med nya media och digitala tekniker. Dessa konstverk kräver avancerad teknik och i många fall expertkunskap för att kunna installeras och visas. Samtidigt saknar de flesta av civilsamhällets utställningsarrangörer helt resurser att investera i den teknik som krävs för att visa vår tids digitala konst. Detta är problematiskt på många sätt då det leder till att det i framtiden bara kommer att vara de som har möjlighet att besöka en konstinstitution som kan ta del av den samtida konsten. *För att undvika detta föreslår vi*

att man låter en del av de medel som avsätts till digitalisering gå till inköp av teknik och fortbildning för civilsamhällets utställningsarrangörer.

9.8.2 Vissa skattefrågor

Vi delar utredningens bedömning att man bör göra en översyn av skattereglerna för konstnärer och göra mervärdesskatten teknikneutral. Men vi anser även att man bör titta över vissa andra skatter som skulle göra stor skillnad speciellt för bildkonstnärernas möjlighet till försörjning.

En viktig del av inkomsten för konstnärer bosatta på landsbygden kommer från konstföreningarnas inköp av konst. Främst är det arbetsplatskonstföreningarna som köper in konst till sina medlemslotterier. Det har länge varit möjligt för företag att på samma sätt som när det gäller friskvårdsbidrag ge ett avdragsgillt bidrag till arbetsplatsens konstförening. Men genom att Skatteverket har gjort en nytolkning av regelverket för förmånsbeskattning av lotterivinster i arbetsplatskonstföreningar som ej stämmer överens med vad som gällt tidigare är uppfattningen hos företag och konstföreningar att regelverket skärpts och många företag har därför dragit in sitt bidrag till konstföreningen.

Konsekvenserna har blivit omfattande, många arbetsplatskonstföreningar har försvunnit och fler är på väg att lägga ner. För staten, samhället och konstnärerna är detta en stor förlust. Skatteintäkterna uteblir samtidigt som samhället förlorat en stor del av de konstbildande och för konsten intressegenererande ideella krafterna som man under lång tid arbetat för att bygga upp. Dessutom har det sedan 1999 orsakat ett inkomstbortfall för konstnärer i hela landet i storleksordningen ca 90 miljoner per år endast i uteblivna inköp till konstlotterier. Alltså lika mycket som staten, kommunerna och länen enligt utredningen tillsammans köper både löskonst och offentliga utsmyckningar för idag.

Här rör det sig inte om någon relation mellan arbetstagare och arbetsgivare utan om en relation mellan arbetsgivare och förening. Det är därför orimligt att enskilda föreningsmedlemmar och deras arbetsgivare ska behöva känna oro för att drabbas ekonomiskt när de engagerar sig och arbetar ideellt för att främja kultur på den egna arbetsplatsen och orten.

Vi vill därför understryka vikten av att konstföreningarna undantas från förmånsbeskattning på den del av vinsten i medlemslotteriet som inköpts för bidrag man fått från arbetsgivaren. En ny tolkning av regelverken bör göras där detta tydligt framgår och skatteverket bör gå ut med riktad information om detta till arbetsgivare och kulturföreningar på landets arbetsplatser.

På uppdrag av Sveriges Konstföreningar

Greta Burman

förbundschef Sveriges Konstföreningar

greta@sverigeskonstforeningar.nu

www.sverigeskonstforeningar.nu

